Eindverantwoording project: ‘Zien wat wél kan’

Juni 2025 – Januari 2026

Uitgevoerd door DemenTalent medewerkers:
Nancy Krauss, Jorien Kruijswijk Jansen, Otto de Goeij, Eke Gerritsma en Paul Sluis

In opdracht van Dementie Netwerk Nederland – regio Rijnmond

dementalent

Inhoudsopgave

1. Korte beschrijving van het project 3
2. Aanpak van het project 3
3. Inhoud en opzet van de trainingen 4
4. Basisopzet van de training 4
5. Resultaten en opbrengsten 7
6. Borging en overdraagbaarheid 9
7. Conclusie 10

1. Korte beschrijving van het project

Huishoudelijke ondersteuners, vrijwilligers en mantelzorgondersteuners komen vaak als eersten in contact met mensen met (beginnende) dementie, soms nog vóórdat er sprake is van een officiële diagnose. In de praktijk ligt de focus daarbij vaak op wat niet meer lukt of op zorgsignalen.

Met het project *Zien wat wél kan* hebben wij deze ondersteuners getraind om naast zorgsignalen óók oog te hebben voor talenten, interesses en wensen van mensen met (beginnende) dementie. Door waarderend te signaleren en het gesprek te richten op wat iemand nog wél kan en belangrijk vindt, worden mensen gestimuleerd om actief te blijven, regie te behouden en passende ondersteuning te ontvangen.

Het project sluit aan bij de Zorgstandaard Dementie en bij landelijke ontwikkelingen zoals Positieve Gezondheid, de Sociale Benadering en de beweging vanuit Stichting DemenTalent.

2. Aanpak van het project

Wij hebben een leer- en ontwikkeltraject opgezet bestaande uit interactieve trainingen en intervisie, gericht op professionals en vrijwilligers die in hun dagelijkse werk mensen met (beginnende) dementie ontmoeten.

De trainingen zijn uitgevoerd op:
9 september 2025, 11 september 2025, 18 september 2025, 14 oktober 2025, 27 november 2025, 12 december 2025, 7 januari 2026 en 13 januari 2026. .

De doelgroep bestond uit:

- Huishoudelijke ondersteuners (plus) van Humanitas
- Zorg- en welzijnsmaatjes van SOL en Zorgmaatje aan Huis op Zuid
- Vrijwilligers van de Bibliotheek Rotterdam

In totaal zijn **66 deelnemers** getraind, waarmee het beoogde doel (minimaal 50 deelnemers) is behaald. Aangezien er nog ruimte is binnen het budget zullen in het eerste kwartaal van 2026 nog enkele extra trainingen gegeven worden.

3. Inhoud en opzet van de trainingen

De trainingen binnen het project *Zien wat wél kan* waren interactief, praktijkgericht en modulair opgebouwd. Er was een vaste basisstructuur, met ruimte voor maatwerk per doelgroep. De inhoud en werkvormen zijn steeds aangepast aan de rol en werkomgeving van de deelnemers, terwijl de kern van de training – waarderend signaleren en handelen – gelijk bleef.

4. Basisopzet van de training

Elke training bestond uit de volgende kernonderdelen, zoals uitgewerkt in de trainershandleiding:

Basiskennis dementie
Deelnemers kregen uitleg over wat dementie is, welke vormen er zijn en welke vroege signalen ondersteuners in de praktijk kunnen tegenkomen. Naar aanleiding van feedback is hier in latere trainingen extra tijd voor genomen, omdat deelnemers aangaven behoefte te hebben aan meer verdieping en duiding.

Waarderend signaleren
Deelnemers leerden signaleren met een dubbele blik: aandacht voor zorgsignalen én voor positieve signalen zoals interesses, talenten en energiegevers. Dit onderdeel werd door deelnemers als bijzonder waardevol ervaren, omdat het hen hielp anders te kijken naar gedrag en minder te focussen op wat niet meer lukt.

Het waarderend gesprek
Er werd geoefend met het voeren van open, positieve gesprekken aan de hand van speciaal ontwikkelde gesprekskaarten over thema's als muziek, eten en drinken, vroegere beroepen, creativiteit en sociaal contact. De gesprekskaarten werden door vrijwel alle deelnemers genoemd als een belangrijk hulpmiddel. Zij gaven aan dat de kaarten helpen om gesprekken op een ontspannen en natuurlijke manier te verdiepen en cliënten uit te nodigen te vertellen over wat hen energie en betekenis geeft.

Signaleren en doorverwijzen
Deelnemers leerden hoe zij signalen feitelijk kunnen vastleggen, met wie zij deze bespreken en hoe zij kunnen doorverwijzen binnen de eigen organisatie of naar passende voorzieningen in de wijk. Dit gaf deelnemers meer duidelijkheid en zekerheid over hun rol en verantwoordelijkheden.

Tijdens alle trainingen was veel ruimte voor het delen van ervaringen. Deelnemers gaven aan deze uitwisseling als zeer waardevol te ervaren en leerden zichtbaar van elkaar.

Maatwerk per doelgroep
De training is telkens afgestemd op de specifieke context van de deelnemers. We laten dat zien aan de hand van twee voorbeelden.

Bibliotheekvrijwilligers
Voor vrijwilligers van Bibliotheek Rotterdam is gewerkt met een fictieve, herkenbare casus van een vrijwilliger met beginnende dementie. In deze casus stond centraal hoe signalen zich kunnen

voordoen in een niet-zorgcontext, zoals herhaling, moeite met handelingen die eerder vanzelfsprekend waren of desoriëntatie in de ruimte. Daarnaast was expliciet aandacht voor positieve signalen: waar haalt deze persoon geluk en zingeving uit?

Samen met de deelnemers is besproken:

- Welke signalen zij herkennen;
- Hoe zij signalen bespreekbaar kunnen maken en met wie;
- Welke handvatten zij hebben om met de situatie om te gaan;
- Wat wel en niet tot hun rol behoort;
- En wanneer en naar wie zij kunnen doorverwijzen.

Deze aanpak hielp vrijwilligers om hun rol te verduidelijken en gaf hun handelingsperspectief, zonder het gevoel te hebben dat zij zorgtaken moesten overnemen.

Huishoudelijke ondersteuners
Bij huishoudelijke ondersteuners lag de nadruk op de thuissituatie en het langdurige contact met cliënten. Er is gewerkt met praktijkvoorbeelden uit het dagelijks werk en met vragen als: hoe signaleer je concreet, bij wie leg je signalen neer en wat doe je na signalering? Ook werd stilgestaan bij de betekenis van gedrag: wat laat iemand zien en welke behoefte kan daarachter schuilgaan?

Een deelnemer gaf bijvoorbeeld aan dat zij het gedrag van een cliënt – die haar voortdurend volgde tijdens het schoonmaken – als storend ervoer. Door de training leerde zij anders kijken naar dit gedrag. In plaats van irritatie onderzocht zij de behoefte achter het gedrag. In gesprek bleek dat de cliënt behoefte had aan regie. Door samen schoon te maken, ontstond meer rust en een prettiger contact.

Dit soort voorbeelden maakte voor deelnemers concreet hoe waarderend signaleren direct kan leiden tot ander handelen en betere afstemming op de cliënt.

De training is telkens afgestemd op de specifieke context van de deelnemers.

Een belangrijk onderdeel van de training was het werken met speciaal ontwikkelde gesprekskaarten. Alle deelnemers ontvingen:

- Een set van 10 gesprekskaarten;
- Een sociale kaart van Rotterdam met doorverwijsmogelijkheden;
- Hand-outs en oefeningen.

Als huiswerkopdracht kregen deelnemers:

- Een positief gesprek te voeren met een cliënt aan de hand van één of meerdere gesprekskaarten;
- De signalen die hierbij naar voren kwamen te benoemen en te beschrijven wat zij met deze signalen hebben gedaan, bijvoorbeeld een kleine actie, bespreking met collega’s of een doorverwijzing.

Na de training
Na de training kregen alle deelnemers telefoonnummer en email van de trainer zodat zij contact op konden nemen bij vragen, het voorleggen van situaties of behoefte aan advies. Geen van de deelnemers heeft hier gebruik van gemaakt

Terugkombijeenkomst en verdieping

Bij meerdere groepen is een terugkombijeenkomst georganiseerd. Deze bijeenkomst stond in het teken van intervisie en verdieping en bestond uit:

- Een terugblik op de training en ruimte voor openstaande vragen;
- Het bespreken van de huiswerkopdracht, waarbij uitwisseling van ervaringen centraal stond;
- Oefenen met rollenspellen gericht op zowel positieve signalen als zorgsignalen en het omgaan met lastige situaties, op basis van ingebrachte casuïstiek.

Uit deze bijeenkomsten bleek dat deelnemers:

- Warmere en diepere gesprekken voerden met cliënten;
- Cliënten beter leerden kennen;
- Kleine, betekenisvolle acties in gang zetten;
- Zich zekerder voelden in het signaleren en handelen.

Ervaren opbrengst volgens deelnemers

De trainingen zijn door deelnemers zeer positief beoordeeld. Uit evaluaties en mondelinge terugkoppelingen blijkt dat zij de training als leerzaam, herkenbaar en direct toepasbaar hebben ervaren. Met name de combinatie van theorie, praktijkvoorbeelden en onderlinge uitwisseling werd gewaardeerd.

De ruimte om eigen ervaringen te delen zorgde voor herkenning en maakte dat deelnemers zich gesteund voelden in situaties die zij soms als lastig ervaren in hun werk. Deelnemers gaven hierover onder andere aan:

- *“Leuk en goed uitgelegd, fijn om ervaringen te delen met anderen.”*
- *“Handige voorbeelden en nieuwe dingen geleerd, vooral het positief signaleren.”*
- *“Leerzaam om te horen hoe anderen omgaan met vergelijkbare situaties.”*
- *“Communicatie is belangrijk: leren hoe je duidelijk kunt zijn zonder te veroordelen.”*
- *“Voor herhaling vatbaar.”*

De gesprekskaarten werden door vrijwel alle deelnemers genoemd als een waardevol hulpmiddel. Zij gaven aan dat de kaarten helpen om gesprekken op een ontspannen en natuurlijke manier te verdiepen en cliënten uit te nodigen om te vertellen over wat hen energie en betekenis geeft. Dit leidde regelmatig tot meer wederzijds vertrouwen en een warmer contact.

Daarnaast gaven deelnemers aan dat zij zich zekerder voelen in hun rol:

- Zij durven signalen eerder te benoemen;
- Zij weten beter hoe en met wie zij signalen kunnen bespreken;
- Zij ervaren meer handelingsruimte om kleine, betekenisvolle acties in gang te zetten.

Deze feedback bevestigt dat de training niet alleen kennis vergroot, maar ook bijdraagt aan bewustwording, zelfvertrouwen en werkplezier bij ondersteuners, en daarmee aan de kwaliteit van het contact met mensen met (beginnende) dementie.

Doorontwikkeling op basis van feedback

Tijdens de eerste trainingen bleek dat het kennisniveau binnen de groepen sterker uiteenliep dan vooraf verwacht. Op basis van feedback is:

- Meer ruimte gemaakt voor basiskennis dementie;
- De training flexibeler ingericht;
- Extra tijd genomen voor uitwisseling van ervaringen.

5. Resultaten en opbrengsten

Het project *Zien wat wél kan* heeft zowel kwantitatieve als kwalitatieve resultaten opgeleverd:

- 66 ondersteuners en vrijwilligers zijn getraind in waarderend signaleren en handelen.
- Er zijn praktische hulpmiddelen ontwikkeld en ingezet, waaronder gesprekskaarten en een sociale kaart met doorverwijsmogelijkheden.
- Daarnaast heeft het project geleid tot betere en bewustere doorverwijzing in professionele situaties. Ondersteuners en vrijwilligers hebben geleerd signalen tijdig te bespreken en door te zetten binnen hun eigen organisatie, in plaats van deze op individueel niveau te laten liggen.
- In de trainingen waren teammanager en coördinatoren (van Humanitas, SOL en Zorgmaatje op Zuid) actief betrokken. Hierdoor is niet alleen bij uitvoerende ondersteuners, maar ook op coördinerend niveau het belang van zorgvuldig signaleren en doorverwijzen versterkt. Deze teammanager en coördinatoren zijn goed bekend met de rol van de casemanager dementie en weten deze zowel binnen de eigen organisatie als daarbuiten te vinden. De doorverwijzing naar een casemanager vindt dus niet direct plaats door degenen die wij getraind hebben.
- Op deze manier zijn 30 situaties gesignaleerd, besproken en doorverwezen naar:
    - Teammanagers en klantmanagers (Humanitas);
    - Vrijwilligers- en zorgmaatjescoördinatoren (SOL en Zorgmaatje op Zuid);
    - Huisartsen en welzijnsvoorzieningen (o.a. samen eten, wandelmaatje).

Daarnaast heeft het project een belangrijk kwalitatief nevenresultaat opgeleverd: ondersteuners zijn aantoonbaar beter in staat geraakt om positieve signalen te herkennen en hier actief op te

handelen. Hierdoor kunnen zij in hun dagelijkse werk bijdragen aan een positiever, zinvoller en mensgerichter leven van mensen met (beginnende) dementie.

Uit de huiswerkopdrachten en evaluaties blijkt dat deelnemers:

- Cliënten anders benaderen, met meer aandacht voor wat iemand nog wél kan en belangrijk vindt;
- Waarderende gesprekken voeren die leiden tot nieuwe inzichten over interesses, talenten en wensen;
- Vaker kleine, betekenisvolle activiteiten initiëren die aansluiten bij het leven en de identiteit van de cliënt;
- Zich zekerder voelen in hun rol en eerder handelen in plaats van afwachten.

Veel deelnemers gaven bovendien aan de opgedane kennis ook privé toe te passen, bijvoorbeeld bij ouders, tantes of buren met beginnende dementie. Dit vergroot de maatschappelijke impact van het project buiten de formele werkcontext.

Deze resultaten laten zien dat het project niet alleen heeft geleid tot meer kennis en doorverwijzingen, maar vooral tot een verandering in houding en handelen van ondersteuners, met directe positieve gevolgen voor het dagelijks leven van mensen met dementie.

5.1 Concrete voorbeelden uit de praktijk

Uit de huiswerkopdrachten en evaluaties blijkt dat het project direct effect had op het handelen van deelnemers. Voorbeelden hiervan zijn:

- Een cliënt die vaak passief oogde, begon zichtbaar te ontspannen en mee te zingen zodra muziek uit zijn jeugd werd aangezet. Dit leidde tot een vast wekelijks muziekmoment.
- Een mevrouw met beginnende dementie organiseerde, na een gesprek over creativiteit, zelf een knutselmiddag met buren.
- Een cliënt die steeds dezelfde vragen stelde, werd niet langer gecorrigeerd, maar gerustgesteld met duidelijke structuur en herhaling, wat zichtbaar meer rust gaf.
- Meerdere deelnemers stimuleerden cliënten om weer naar buiten te gaan voor een korte wandeling of om samen te koken, aansluitend bij eerdere interesses. Zij hebben daarbij vooral gekeken naar initiatieven in de buurt van welzijn.

Deze voorbeelden illustreren hoe het herkennen van positieve signalen en het inzetten van kleine, concrete acties een grote impact kan hebben op het welzijn en de kwaliteit van leven van mensen met (beginnende) dementie.

6. Borging en overdraagbaarheid

Het project heeft geleid tot een volledig overdraagbare trainingsmodule, bestaande uit:

- PowerPointpresentatie
- Trainershandleiding
- Gesprekskaarten
- Oefeningen en werkbladen
- Sociale kaart Rotterdam

De materialen worden daarnaast beschikbaar gesteld via onder andere Rotterdamdementie.nl en waar mogelijk via landelijke netwerken.

Een structurele opname van de volledige training in bestaande basistrainingen en inwerkprogramma's is binnen de looptijd van dit project niet gerealiseerd. Wel heeft het project *Zien wat wél kan* op een andere manier bijgedragen aan duurzame borging binnen de deelnemende organisaties.

Binnen de betrokken organisaties is dementie nadrukkelijker op de agenda gekomen als belangrijk thema in het dagelijks werk. Zo is de bibliotheek zo actief met het thema aan de slag gegaan dat zij het predicaat "Dementievriendelijk" ontvangen.

Met name het herkennen van signalen, het onderscheid tussen zorgsignalen en positieve signalen, en de vragen *hoe signaleer je, bij wie leg je dit neer en het belang van een terugkoppeling* over het signaal zijn opnieuw onder de aandacht gebracht en besproken. Het onderwerp dementie en signaleren blijft hierdoor terugkomen in team overleggen en werkbesprekingen De training fungeert daarbij als gemeenschappelijke basis en referentiekader.

Daarnaast is gebleken dat intervisie als werkvorm grote meerwaarde heeft. De terugkombijeenkomsten, waarin ervaringen werden gedeeld en casuïstiek werd besproken, zijn door zowel deelnemers als organisaties als zeer waardevol ervaren. Om deze reden is bij Humanitas ruimte ontstaan om het gesprek over dementie, signaleren en handelen ook na afloop van het project voort te zetten in de vorm van overlegmomenten, casusbesprekingen of thematische bijeenkomsten.

Hoewel de borging zich daarmee deels anders heeft ontwikkeld dan oorspronkelijk beoogd, heeft het project aantoonbaar bijgedragen aan blijvende aandacht, bewustwording en handelingsbekwaamheid rondom dementie binnen de deelnemende organisaties. Hiermee is een basis gelegd voor verdere verdieping en herhaling in de toekomst.

7. Conclusie

Met ‘Zien wat wél kan’ is aangetoond dat het trainen van ondersteuners in waarderend signaleren leidt tot eerder handelen, positievere gesprekken en concrete verbeteringen in het dagelijks leven van mensen met (beginnende) dementie.

Het project draagt bij aan behoud van regie, zingeving en kwaliteit van leven, en versterkt de rol van ondersteuners als belangrijke schakel in de dementiezorg.

Indien het DNN of één van de andere regio's gebruik wil maken van onze trainingsmogelijkheden, we dragen graag bij.